

Adam Mickiewicz

IZ KONRADA WALENRODA

IV. GOSTIJA

Redovni praznik je, patrona god,
v prestolnico komturji že hitijo,
bele zastave plapolajo tod,
Konrad bo viteze sprejel z gostijo.

Sto belih plaščev vije se za mizo,
na njih veliki križi se črné.
To so redovniki, za njimi blizu
mladi oprode – strežniki stojé.

Konrad na čelu, levo stran zaseda
knez Vitold in njegovi hetmani;
nekoč sovražnik, danes gost je Reda,
z njim zveza zoper Litvo ga krepi.

Zdaj Mojster vstane in dá zbranim geslo:
»Radujmo se v Gospodu!« – Čaše zazvenčijo.
»Radujmo se v Gospodu!« – Vse se je zatreslo,
srebro žvenklja, potoki vina zakipijo.

Wallenrod séde, na rokó oprt, zamišljen,
molčé poslušá nedostojni hrup;
potihne šum, le šála, komaj slišna,
pretrga lahni zven kristalnih kup.

»Radujmo se,« dé, »bratje moji vi,
mar taka radost Redu pristoji?
Sprva pijan vrišč, zdaj pa ste kar tihi,
mar smo razbojniki ali menihi? –

Drugače to bilo je davne dni,
kadar smo med mrličmi na bojišču
v kastiljskih gorah, v finskih gozdih mi
proslavljali pri tabornem ognjišču.

Bile so pesmi! Kaj med to skupino
nimate barda ali menestrela? –
Vsa srca so ob vinu bolj vesela,
a pesem je za misli kakor vino.«

Pri priči so različni pevci vstali.
Debeli Lah tu ubira slavčje tone,
junaštvo in pobožnost Mojstra hvali.
Tam trubadur, doma z bregov Garone,
opeva zgodbe lepih pastiric
in klativitezov, začaranih devic.

Wallenrod dremlje, pesmi so zastale,
a prebujen, ker glas več ne tolklja,
zažene Lahu v mošnji kup zlata
in pravi: »Meni le si pel pohvale,
en sam ostaja le pri tej nagradi.
Vzemi in pojdi! Trubadur ta mladi,
ki za lepoto je, ljubezen vnet,
naj odpusti, da v viteški sredini
ni deklice, ki bi mu v vsej milini
s hvaležnostjo pripela rožni cvet.

Rože so tu ovele, bard bo tu drugačen,
redovnik – vitez, rad bi slišal spev,
ki bo tako trd, divji in razkačen,
kot je žvenket orožja in rogov odmev,
in mračen, kot je samostanski zid,
in kot pijan samotnik – ognjevit.

Za nas, ki nam svetost in boj pač nista tuja,
morilska pesem naj svetost razglaša,
naj gane, naj jezi in naj utruja,
utrujene pa znova naj prestraši.
Takšno življenje je – in pesem naša.
Kdo jo zapoje?« – »Jaz,« se oglasi
siv starec, ki je od družbe malo preč

sedel med paži in oprodami,
Litvanec ali Prus, po videzu sodeč.
Imel je gosto brado, skoraj belo,
glavo obdaja nekaj sivih las,
zakriva s senčnikom oči in čelo,
na licu mu je gube vrezal čas.

V desnici staro prusko lutnjo nosi,
a levo roko proti mizi dvigne
in goste za posluh s tem gibom prosi.
Vsi utihnejo. – »Jaz vam zapojem,« vzklikne.
»Nekoč sem Prusom in Litvancem bajal,
zdaj eni padli so za domovino,
drugi, obupani po nje poginu,
nad mrtvo bijejo se še do kraja,
kot sluge, v dobrem in zlem zvesti, radi
umirajo na te dobrotnice grmadi;
mnogi sramotno se v gozdovih skrivajo,
drugi, kot Vitold, tu med vami so.

Vprašajte, Nemci, naj vam povedo
ti izdajalci rodnega jim kraja,
kaj pa na onem svetu z njimi bo,
ko bodo se na večnem ognju cvrli,
v kakšnem jeziku prednike iz raja
pokličejo, da bi jih ti podprli?
Kaj, če v barbarskem nemškem govoru
ti ne spoznajo več otrok glasu?

O kakšna za Litvance je sramota,
da mi nihče, nihče ni stopil v bran,
ko od oltarja, stari vajdelota,
sem bil od Nemcev v sponah odpeljan.
Na tuji zemlji sem v samoti stokal,
pevec – a peti, žal, nimam več komu,
zroč proti Litvi sem oči izjokal.
Ko danes rad bi vzdihnil proti domu,
ne vem, kje je moj dom objokovani,
je tu, je tam, ali na drugi strani.

Samo tu, v srcu, se je ohranilo,
kar se je tam najlepšega zgodilo,

in od zaklada nekaj teh drobtin
vzemite, Nemci, zdaj si za spomin!

Kot vitez, ki premagan v tekmovanju,
ostane živ, a svojo čast zgubi,
in životari zdaj v zasmehovanju,
a spet se v boj z nasprotnikom spusti,
ko zadnjič še napreza svoji rami,
prelomi meč pod onega nogami –

tako prevzela mene je samota,
da spet po lutnji segel sem z rokó,
naj se poslednji v Litvi vajdelota
predstavi vam s poslednjo pesmijo.«

Končal je, mnenje Mojstra pričakuje,
v globokem molku čakajo vsi mirno.
Konradovo oko medtem predirno
Vitolda lice in gibe opazuje.

Ko izdajalce je omenil vajdelota,
se Vitold v lica naglo je spreminjal,
zdaj bleda so, zdaj rdeča in spet sinja,
ker hkrati muči srd ga in sramota.
Potem si sabljo je pridržal k boku,
začudeno skupino mož razrinil,
pogledal starca, pa korak ustavil,
jezni oblak nad čelom je izginil,
razblinil se je v bistrih solz potoku.
Vrnil se je in si obraz zaslonil,
v skrivnostna je razmišljanja potonil.

A Nemci stiha: »Mar naj na gostijo
beraški se prosjaki pripustijo?
Le kdo posluša in razume to?« –
Take glasove so med množico
prekinjali vse bolj pogosto s smehi;
paži so vpili, žvižgali z orehi:
»Čujte, to je napev litvanske pesmi!«

V tem Konrad vstane: »Hrabri vitezi!
Ta dan naš Red po starem običaju

dobiva od knezov in od mest darí;
 kot z dolžnim darom iz podložnih krajev
 prosjak naj s pesmijo vas počasti;
 te poklonitve starcu ne branímo,
 kot vdovin groš to pesem v dar sprejmimo.

Kneza Litvancev vidimo med nami,
 njegovi vojvode so gostje Reda,
 prijetno jim bo slišati, kar hrani
 dejanj v spominu materna beseda.
 Kdor ne razume, naj se pa odstrani.
 Jaz ljubim te glasove presunljive,
 te zvoke pesmi nam nerazumljive,
 kot mi je vseč val hrupni, podivjani
 ali pa šum pomladnega dežja.
 To me uspava. – Pevec, naj velja!«

VAJDELOTOVA PESEM

Kadar se Litve kuga naj poloti,
 prihod ugame vidčeva zenica,
 saj če je prav verjeti vajdeloti,
 pogosto se prikaže kužna žena
 na pustih grobnih žalah in ravnica,
 vsa v belem, senca pa so ji ognjena,
 z glavo presega beloveško drevje,
 a robec v dlani od krvi pordel je.

Stražarji se pod šlemi skrivajo,
 psi v vasi z gobci rijejo v zemljó,
 smrt vohajo, strašno zavijajo.
 a vas, bogati grad in mesta mnoga,
 a ko zamahne z rutico krvavo,
 se že palača spremeni v puščavo
 in nov grob zrasede, kamor stopi noga.

Pogubno znamenje! – A več nesreče
 naznanjale Litvancem z nemške so strani
 čelade in perjanice bleščeče
 in bel plašč, ki na njem se križ črní.

In kamor ta prikazen je stopila,
je malo le propad vasi, gradov –
vsa krajina se v grob je spremenila.
Ah, kdor litvansko dušo je otel,
naj pride k meni, na grob narodov,
z menoj sanjaril bo, ihtel in pel.

O ljudska pesem, ti si kot nekdanja
skrinja zaveze – davnim dnev zavetje!
Meč vitezov si ljudstvo vate shranja
in prejo svojih misli, čustev cvetje.

Noben udar ne more te zdrobiti,
dokler te ne zavrže lastna vas.
Arhangelska so krila ti in glas,
o ljudska pesem, ko ti je stražiti
davne spomine ljudskega svetišča –
in tvoj je meč arhangelskega blišča.

Slike preteklih dni požar napade,
sovražniki uničijo zaklade –
pesem se reši, kroži med ljudmi.
Če pa je nizke duše ne začnó
pojiti z upom, hraniti z boljó,
v gore med razvaline poleti,
od tam nam o minulih časih poje.
Tako se slavček iz goreče hiše
reši, na strehi posedi, vse više
zleti, ko streha ruši se; po svoje
drobi čez grobe in čez razvaline
popotnim peto pesem bolečine.

Poslušal pesmi sem – ko kmet, že v letih,
z železnim ralom je zadel kosti,
obstal je in na vrbovi piščali
molitev zaigral, ali pa z rimami
častil vas, slavni – brez otrok – očeti.
Odmev ga spremlja, slišen mi je v dalji,
tem bolj pogled in pesem žalosti,
ker je le mene moglo to prevzeti.

Kot sodni dan prikliče iz grobov
mrtvo preteklost tromba angelov,
tako so se kosti na pesmi zvok
v ogromne like zrasle in sklenile,
iz grobelj vstal je steber in obok,
z jezera so se vesla oglasila,
vidim gradov vso notranjo bleščavo
in knežje krone, viteško opravo,
vidci pojó, dekleta plešejo –
lepo sem sanjal, zbudil se bridkó.

Izginili so gaji in domače gore.
Misel, utrujenih kril, več ne more
leteti, stisne se pod rodni krov;
umolkne lutnja mi v otrpli roki,
med sorojakov žalostnimi stoki
ne slišim več preteklosti glasov!
A vse doslej še iskra ideala
v globini prsi tli, nov ogenj neti,
oživlja dušo in spomin razsveti.
Spomin zdaj kot svetilka iz kristala,
ki vrsta barvnih jo podob krasi,
čeprav na njej so prah in madeži,
kadar postaviš svečnik v njeno sredo,
s svežino barve še oči primami,
še z grajskih sten razgrne tu pred nami
preprogo – pisano, le malo blede.

O ko bi mogel lastni žar preliti
v srca navzočih, obuditi like
mrtve preteklosti, ko znal ganiti
z zvonko besedo srca bi vrstnikov:
mogoče še edinstveni ta hip,
ko čuli materno bi pesem slavno,
zaznali davni bi srca utrip,
zaznali duše veličino davno,
za hip bi to bilo jim v zadoščenje,
kar prednikom bilo je vse življenje.

Uvod in prevod Rozka Štefanova